

Kurs logiki: lekcja 36. Chwyty erystyczne. Cz. 4: chochoł i równia pochyła

- [Wprowadzenie](#)
- [Animacja](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Mowy podwójne*, tłum. J. Gajda.
- Źródło: Krzysztof A. Wieczorek, *Argumenty równi pochyłej: analiza z perspektywy logiki nieformalnej*, Katowice 2013, s. 198.

Kurs logiki: lekcja 36. Chwyty erystyczne. Cz. 4: chochoł i równia pochyła

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Politycy partii sprawujących władzę w danym kraju lubią powoływać się na przychylne im sondaże wyborcze. Przedstawiają je bardzo często jako dowód na to, że dobrze rządzą. Wiesz już, że jest to przykład argumentum ad populum. Do stałego repertuaru chwytów erystycznych polityków należą też dwa inne zabiegi, które poznasz w tej części naszego kursu logiki. Są to chochoł i równia pochyła.

Twoje cele

- Poznasz dwa szeroko stosowane chwyt erystyczne: chochoła i równię pochyłą.
- Przecwiczysz rozpoznawanie tych chwytów w określonych sytuacjach i wypowiedziach.
- Poznasz poglądy sofistów na temat niemożliwości pełnej komunikacji międzyludzkiej.
- Przeanalizujesz wybrane teksty źródłowe pod kątem stosowanych chwytów erystycznych.

Animacja

Polecenie 1

Przez zapoznanie się z treścią animacji pomyśl o sytuacji, kiedy ludzie spierają się ze sobą, uznając coś za dobre lub złe, w zależności od przyjętych kryteriów. Opisz taką sytuację.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dy02CKBvg>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Prawda sofistów*.

Polecenie 2

Wymyśl dialog, w którym jeden z rozmówców będzie dowodził słuszności swoich racji na pozór niemożliwych do obrony.

Przeczytaj

Chochół

Mianem chochoła przyjęło się nazywać wybieg nazywany **sofizmatem rozszerzenia**. Polega on na tym, że się w trakcie rozmowy dyskretnie modyfikuje się tezę przeciwnika w sposób, który czyni ją łatwym przedmiotem ataku, przy czym modyfikacja ma postać rozszerzenia lub istotnego przesunięcia znaczenia wybranego terminu, którego rozmówca używa w tezie. Słowo *chochoł* pochodzi stąd, że istotą tego chwytu jest pokazowy atak na twierdzenie przez nas samych podstawione – i to podstawione twierdzenie nazwa się chochołem, czyli kukłą, czymś, z czym pokazowo łatwiej jest walczyć niż z rzeczywistym przeciwnikiem. Sukces w stosowaniu tego wybiegu wynika z tego, że twierdzenie przeciwnika, które mogło być niemożliwe lub trudne do obalenia, zastępujemy innym, podobnym do tamtego, ale zasadniczo łatwiejszym do obalenia. Całą akcję przeprowadzamy tak, żeby nasz rozmówca i, ewentualnie inni uczestnicy debaty, nie zorientowali się, że do takiego podstawienia doszło. Jeśli się nie domyślą naszej sztuki, odniosą wrażenie, że obalona została teza naszego oponenta. Spójrzmy na przykład:

Przykład:

Rozmówca A: *Uważam, że żarty o podtekstach seksualnych są czymś niewłaściwym w miejscu pracy i należy ich zakazać.*

Rozmówca B: *Ależ to zupełnie niedopuszczalne, żeby ograniczać ludziom wolność słowa. To wbrew swobodom obywatelskim. Uważam pana postulat za błędny i niezgodny z prawem.*

Chociaż nie jest prawdziwym przeciwnikiem, podobnie jak pozorna teza, którą ktoś atakuje jako naszą. Jak często, twoim zdaniem, chwyt ten stosowany jest w polityce?

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Jeżeli pierwszy rozmówca z powyższej wymiany zdań nie zorientował się, że jego oponent w sposób nieuprawniony rozszerzył znaczenie jego tezy jako dotyczącej wolności wypowiedzi, a nie jedynie pewnej formy wypowiedzi, to może się czuć pokonany w dyskusji.

Istnieje bardzo wiele sposobów na użycie chochoła. Za każdym razem chodzi o odwrócenie uwagi rozmówcy oraz audytorium od właściwej i niewygodnej dla nas tezy. Politycy oskarżani o niegospodarne wydatkowanie środków publicznych często, zamiast rzetelnie wytłumaczyć się z ewentualnych niedociągnięć, wytykają poprzednim rządowi jakieś mniej lub bardziej poważne, analogiczne wpadki, zmieniając w ten sposób temat dyskusji.

Równia pochyła

Bardzo chytrym i często trudnym do zdemaskowania wybiegiem jest równia pochyła. Żeby zrozumieć jej działanie, wyobraźcie sobie stok, na szczycie którego jest mały kamyczek. Jeśli go popchniecie, to on popchnie następny, nieco większy, tamten zaś popchnie jeszcze większy i tak dalej, aż dochodzimy do ogromnego głazu, który pędzi w dół z iście niszczycielskim impetem. Osoba używająca równi pochyłej stawia się w pozycji kogoś, kto zrozumiałszy łańcuch tajemniczych i ukrytych przed oczami innych osób przyczyn, objawia rozmówcy dalekosiężne konsekwencje przyjętego przez niego, zdawałoby się niewinnego, twierdzenia. Jeśli zastosujemy równię pochyłą do rozumowania zaproponowanego nieco wyżej, otrzymamy następujący efekt:

Przykład:

Rozmówca A: *Uważam, że żarty o podtekstach seksualnych są czymś niewłaściwym w miejscu pracy i należy ich zakazać.*

Rozmówca B: *O nie, tylko nie to! Jeśli zakaze się żartów o seksie, to ludzie zaraz w ogóle przestaną żartować, bo będą się bali, że zażartują niestosownie, a jak przestaną żartować, to będą cały czas chodzić smutni. Tylko patrzeć jak połowa pracowników popadnie w depresję. Przecież na pewno byś tego nie chciał!*

Przykład nieco bardziej wyrafinowanej wersji równi pochyłej przedstawia Krzysztof A. Wieczorek w publikacji *Argumenty równi pochyłej: analiza z perspektywy logiki nieformalnej*. Autorem tego argumentu jest książka Marek Dziewiecki

Krzysztof A. Wieczorek

“ *Argumenty równi pochyłej: analiza z perspektywy logiki nieformalnej* ”

Gdyby przyjąć za zasadne chronienie kogoś tylko dlatego, że należy do jakiejś mniejszości, to trzeba byłoby chronić nie tylko homoseksualistów, lecz także pedofilów, sodomitów, nekrofilów czy inne jeszcze patologie seksualne, z których większość jest aż tak szkodliwa, że zakazana prawem. W konsekwencji również inne mniejszości domagałyby się swoich „praw”. Dla przykładu, alkoholicy czy narkomani mogliby domagać się tego, by nie zwalniano ich z pracy ze względu na ich „orientację” wobec alkoholu czy narkotyków. Podobnie złodzieje mogliby się domagać tego, by ich nie karano za odmienną „orientację” wobec cudzej własności.

Źródło: Krzysztof A. Wieczorek, *Argumenty równi pochyłej: analiza z perspektywy logiki nieformalnej*, Katowice 2013, s. 198.

Tutaj rozumiem się przeciw tezie o równouprawnieniu mniejszości homoseksualnej. Dowodzi się, że przyjęcie tej tezy byłoby takim małym kamyczkiem, który doprowadziłby w ostateczności do tego, że swoich praw i równouprawnienia domagałoby się także narkomani, co byłoby przecież absurdem. Równia pochyła bywa określana często także jako „wsadzanie stopy w drzwi”. Nazwa ta pochodzi stąd, że dobrą metodą na konstrukcję tego rodzaju argumentu jest wyobrażenie sobie pewnej nieakceptowalnej, choćby jednej, wyjątkowej sytuacji, która pod jakimś względem byłaby podobna do sytuacji dopuszczalnych na mocy twierdzenia naszego rozmówcy. Następnie stara się stworzyć ciąg przyczyn łączących „logicznie” obie sytuacje. Jeśli już raz zrobimy niewielki wyłom w twierdzeniu naszego rozmówcy w postaci jakiegoś wyjątku od reguły czy sytuacji podobnej do tych obejmowanych przez regułę, to tak jakbyśmy włożyli stopę w zamykające się przed nami drzwi i mogli teraz je stopniowo otwierać.

Strategię taką, w załączkowej postaci, widzimy w przytoczonym na wstępie fragmencie *Mowy podwójnej* anonimowego [sofisty](#). Wsadzanie stopy w drzwi odbywa się w niej w ten sposób, że wybiera on sytuacje nadzwyczajne, wyłącznie wyjątki od powszechnie akceptowanej reguły, żeby następnie zakwestionować samą regułę. Żeby to zrozumieć, wystarczy, że przedstawimy jeden z rozważanych w niej przykładów w następujący sposób:

Osoba A: *Kochanie, przecież nie możesz tak postępować. Obowiązuje cię przysięga małżeńska!*

Osoba B: *Ależ skądże. Gdyby przysięga małżeńska miała zawsze i wszędzie obowiązywać, to tak samo zawsze i wszędzie powinny obowiązywać wszystkie inne przysięgi. To znaczy, że nawet przysięgi złożone w złej wierze lub ze strachu o życie musiałyby zawsze i wszędzie*

obowiązywać. A przecież byś tego nie chciała. Nie możesz zatem oczekiwać ode mnie, żebym zawsze i wszędzie dotrzymywał przysięgi małżeńskiej.

Równia pochyła to jeden z typowych chwytów w głośnych sporach światopoglądowych, używanych przez obie strony sporu. Jak jest siła takich haseł?

Źródło: Wikimedia Commons, dostępny w internecie: Wikimedia Commons, licencja: CC BY 2.0.

Zasada trzydziesta ósma: Kiedy twoja teza jest krytykowana, upewnij się, czy rozmówca ją właściwie rozumie oraz czy nie przedstawia nieuprawnionych konsekwencji jej przyjęcia.

Słownik

chwyt erystyczny

sposób argumentowania lub prowadzenia rozmowy, który ma na celu przekonanie rozmówcy do słuszności jakiegoś twierdzenia pomimo braku merytorycznych do tego podstaw

sofiści

(z gr. *sofia* – mądrość) grupa filozofów, wędrownych nauczycieli, aktywnych na przełomie V i IV w. p.n.e; utrzymywali się m.in. z nauczania zasad prowadzenia sporów i retoryki, przypisuje się im także szereg rewolucyjnych jak na tamte czasy poglądów, np. że wszelka prawda i normy etyczne są względne

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wybierz właściwe dokończenie zdania.

W *Mowach podwójnych* anonimowy sofista przekonuje do tezy głoszącej, że tylko nieliczni ludzie są sprawiedliwi ludzie zawsze postępują niesprawiedliwie różnica między sprawiedliwością a niesprawiedliwością jest pozorna ludzie dzielą się na sprawiedliwych i niesprawiedliwych.

Ćwiczenie 2

Chwył o nazwie chochoł polega na tym, że...

- ☐ obala się argument, który nie został przedstawiony przez przeciwnika.
- ☐ zmienia się po kryjomu sens tezy bronionej przez rozmówcę tak, aby była łatwiejsza do obalenia.
- ☐ wprowadza się jako jedną z przesłanek dane empiryczne, których oponent nie jest w stanie zweryfikować.
- ☐ wprowadza się niezrozumiałe terminy.
- ☐ zastrasza się rozmówcę.

Ćwiczenie 3

Przeczytaj poniższe rozumowanie. Określ, jaki typ chwytu retorycznego w nim występuje.
Nie należy wprowadzać samochodów autonomicznych (kierowanych przez sztuczną inteligencję), bo to sprawi, że człowiek coraz bardziej będzie polegał na wszelkiego rodzaju automatach, a skończy się to tym, że nie będzie już w stanie samodzielnie żyć.

☐ fałszywa alternatywa

☐ chochoł

☐ równia pochyła

Ćwiczenie 4

Równia pochyła określana jest czasami mianem wsadzania stopy w drzwi. Wyjaśnij dlaczego.

Ćwiczenie 5

Nazwij rodzaj chwytu erystycznego, który występuje w poniższej wymianie zdań. Na czym w tym przypadku polega ten błąd?

Dziecko: *Nie mam ochoty chodzić na dodatkowe lekcje francuskiego.*

Rodzic: *Jako rodzic oczekuję szacunku dla moich decyzji, dawniej dzieci bardziej szanowały rodziców.*

Ćwiczenie 6

Rozważ przykład rozumowania z poprzedniego ćwiczenia i spróbuj zmodyfikować odpowiedź rodzica w taki sposób, żeby przybrała postać chwytu o nazwie równia pochyła.

Ćwiczenie 7

Przygotuj rzeczową odpowiedź na podany argument autorstwa ks. Marka Dziewickiego.

„Gdyby przyjąć za zasadne chronienie kogoś tylko dlatego, że należy do jakiejś mniejszości, to trzeba byłoby chronić nie tylko homoseksualistów, lecz także pedofilów, sodomitów, nekrofilów czy inne jeszcze patologie seksualne, z których większość jest aż tak szkodliwa, że zakazana prawem. W konsekwencji również inne mniejszości domagałyby się swoich „praw”.”

Ćwiczenie 8

Ułóż mowę głoszącą tezę przeciwną do tezy autora *Mów podwójnych*. Postaraj się jednak nie użyć w niej żadnego chwytu retorycznego, lecz argumentować w sposób poprawny merytorycznie.

Dla nauczyciela

Autor: Tomasz Mazur

Przedmiot: Filozofia

Temat: Kurs logiki: lekcja 36. Chwyty erystyczne. Cz. 4: chochoł i równia pochyła

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kultura logiczna.

8. Argumentacja: dyskusja a wymiana poglądów, parlamentarne i logiczne kryteria rzetelnej dyskusji, nieuczciwe chyty w dyskusji. Uczeń:

3) wskazuje przykładowe chyty erystyczne (ad vanitatem, ad verecundiam, ad ignorantiam, ad personam, ad populum) stosowane w nieuczciwej dyskusji i opisuje, na czym polega ich nieuczciwość.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Poznasz dwa szeroko stosowane chyty erystyczne: chochoła i równię pochyłą.
- Przećwiczysz rozpoznawanie tych chwytów w określonych sytuacjach i wypowiedziach.
- Poznasz poglądy sofistów na temat niemożliwości pełnej komunikacji międzyludzkiej.
- Przeanalizujesz wybrane teksty źródłowe pod kątem stosowanych chwytów erystycznych.

Cele operacyjne. Uczeń:

- omawia dwa szeroko stosowane chyty erystyczne: chochoła i równię pochyłą;
- rozpoznaje ww. chyty w określonych sytuacjach i wypowiedziach;

- relacjonuje poglądy sofistów na temat niemożliwości pełnej komunikacji międzyludzkiej;
- analizuje wybrane teksty źródłowe pod kątem stosowanych chwytów erystycznych.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o zebranie charakterystycznych haseł używanych podczas demonstracji w sporach światopoglądowych ostatnich lat, np. na temat wolności słowa, aborcji.

Faza wprowadzająca:

1. Podanie tematu i celu lekcji.
2. Nauczyciel prosi ochotników o przedstawienie pracy domowej. Komentuje usłyszane odpowiedzi, naprowadzając jednocześnie uczniów, o ile podawane przykłady na to pozwalają, na chwyt chochoła i równi pochyłej.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie zapoznają się z treścią e-materiału. Nauczyciel komentuje najważniejsze punkty upewniając się, czy uczniowie dobrze je rozumieją.
2. Nauczyciel dobiera uczniów w pary. Każda z nich ma przygotować slogany na demonstrację przeciw budowie w ich państwie kosmodromu. Połowa par ma przygotować slogany zawierające ewidentne chwyt retoryczny (chochoł lub równię pochyłą), a druga połowa ma za zadanie przygotować slogany pozbawione tych wad.
3. Nauczyciel prosi kolejne pary o przedstawienie swoich sloganów, podczas gdy reszta uczniów na bieżąco ocenia w skali 1-5 emocjonalną siłę oddziaływania (chwytliwość) tych haseł. Na koniec wyniki zostają zsumowane, poszczególne slogany umieszczone na skali od najsilniejszego do najsłabszego.
4. Prowadzący zajęcia komentuje przebieg zadania, przechodząc do rozmowy kierowanej, w której podejmuje temat siły oddziaływania sloganów zawierających chwyterystyczne.
5. Koniec lekcji i praca domowa: zadaniem ucznia jest znalezienie przykładu mocnego hasła czy sloganu na demonstracji, który nie zawiera żadnego chwytu erystycznego.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel wraz z uczniami podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte przez nich umiejętności.

Praca domowa:

1. Polecenia do multimediu (animacja).

Materiały pomocnicze:

- Grzybowski J. i inni, *Sposób na filozofię. Kluczowe zagadnienia z dydaktyki przedmiotowej*, Warszawa 2016.
- *Filozofia w szkole. Współczesne dylematy i wyzwania etyczne*, t. 6, red. B. Burlikowski i W. Rechlewicz, Kielce 2005.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimediu:

- Uczniowie mogą wykorzystać treść animacji do przygotowania się do lekcji powtórkowej.